

Naisnäkökulmia sivistystyöhön

Karin Nordberg & Kerstin Rydbeck (red. 2001): *Folkbildning och genus - det glömda perspektivet*. MIMER.

Vapaa sivistystyö on pohjoismaisessa traditiossa yleensä linkitetty osaksi yhteistä historiaa ja arvomaailmaa, jota on rakennettu viimeisten 150 vuoden aikana täällä Pohjolassa. Esimerkiksi Ruotsissa markkinoidaan *folkbildning*-käsitettä nimenomaan sen arvotaustaa vasten: *folkbildning* on vapaan ja demokraattisen yhteiskuntakehityksen edellytys ja väline.

Harvemmin katsotaan kuitenkin tämän käsitteen lävitse, koska siitä on tullut a priori hyväksyttävä kaikissa poliittisissa leireissä, *alltid politiskt korrekt*. Mutta entäpä jos löydämmekin salaisen agendan, kätkeyn normiston tämän käsitteen takapihalta?

Linköpingin yliopiston Mimer-sarjassa on hiljattain julkaistu kriittinen teos, joka valottaa *folkbildning*-käsitettä

naisnäkökulmasta. Toimittajat Karin Nordberg ja Kerstin Rydbeck ovat *Folkbildning* och *genus*-antologiassa pyrkineet kyseenalaistamaan vapaan sivistystyön historiaa; ei nimittäin riitä että yritämme "...täydentää olemassa olevaa historiankirjoitusta naisten osalla."(minun käänn.) Pikkemmin on nähtävä myös vapaata sivistystyötä vallankäytön osalta, ja samalla nostaa esille ne sivistystyön alat joissa naisilla on ollut ratkaiseva rooli.

Ruotsissa noin 60 prosenttia virallisen *folkbildning*-toiminnan osallistujista ovat naisia; kuitenkin heidän osallisuutensa ei näy historian kirjoissa, joissa yleensä mainitaan lähinnä miesten osuudet. Yleensä kirjallinen sivistys on myös arvostettua; tässä yhteydessä kuitenkin kirjastonhoitajien panos unohtetaan tyystin, vaikka tämä ammattikunta on valtaosin korkeasti koulutettujen ja alipalkattujen naisten alaa. Samalla unohtetaan usein myös käytännöllisten ja esteettisten aineiden suuri rooli sivistystössä; esimerkiksi

kansanopistoissa nk. kansanopistoäidit (*folkhögskolemödrar*) ovat Cecilia Bääth-Holmbergin mukaan kantaneet vastuuta nimenomaan näiden aineiden opetustyöstä.

Voisimme helposti otaksua että tilanne on Suomessa vastaavanlainen kuin Ruotsissa. Vapaan kansansivistystyön urheat pioneerit ovat kaikki miehiä; nimiä mainitakseni tulevat mieleen ainakin Niilo Liakka, Santeri Alkio, Väinö Voionmaa, Zachris Castrén sekä Urpo Harva. Sivistystyön perinteet ja normit ovat täten muodostuneet vallitsevan patriarkaalisen arvomaailman mukaan. Tämä ei ole estänyt tyttöjen ja naisten osallistumista sivistystoimintaan - useinhan toiminta on avannut väyliä tiedon ja taidon maailmaan monelle suomalaisnaiselle. Mutta asian juoni ei ole siinä, vaan siinä tosiasiaa että naisten arvot, asenteet ja toiminnot ovat jääneet näkymättömiksi.

Kerstin Rydbeck pohtii kuinka voisimme löytää vaihtoehtoisia kuvia *folkbildning*-

toimintaan, jotta naisten panos tulisi selvemmin näkyviin. Rydbeck ehdottaa kolmea eri näkökulmaa:

1) sivistystyö kattaa

kaiken yhteiskunnallisen toiminnan, jolla on sivistyksellinen tarkoitus; tähän kuuluisi muun muassa naisten äänestysliike ja radion/television kasvatusohjelmat. (intentionen i stället för institutionen) Tällöin naisten rooli tulee näkyvämmäksi kuin pelkästään sivistysinstituutioiden kautta.

2) sivistystyö on nähtävä

osallistujien silmin. Tässä yhteydessä kansakoulujen ja lapsikasvatuksen rooli voimistuu; yleensä sivistystyötä katsotaan pelkästään aikuisten lukulasien kautta. Suomessakin eräät vapaan sivistystyön toiminta-alueet ovat hyvin naisvaltaisia, esimerkiksi kansalais- ja työväenopistojen kursseilla jopa yli 70 prosent-

tia opiskelijoista ovat naisia. Miten tämä näkyy kurssien tuloksissa muulla tavoin kuin sosiaalisen pääoman kasvamisella lienee arvoitus - ainakin asiaa on hyvin vähän tutkittu meillä Suomessa.

3) sivistystä voidaan

tutkia yksityisen ja julkisen rajamailla. Esimerkiksi naisten vapaat ompeluryhmät (syjunta) ovat toimineet naisten strategiana päästä ulos kodin reviiiriltä tapaamaan muita naisia - ja keskusteluaiheet eivät takuulla ole vain liittyneet ompeluun! Nämä "junta-ryhmät" ovat olleet paljon vapaamuotoisempia kuin esim. ohjatut ompelukerhot, mutta niiden emansipatoorinen rooli on varmasti ollut merkittävämpi naisen yhteiskunnallista asemaa ajatellen.

Lisäksi teos sisältää

lukuisia case-tyyppisiä tapauksia folkbildning-työn arkipäivästä, esim. naiset ja tieto-

tekniikka, sukupuoli liikuntakasvatuksessa sekä maahanmuuttajanaisten opintomahdollisuuksista ruotsalaisessa kansanopistossa.

Minuun teos on tehnyt

suuren vaikutuksen ja saanut aikaan ainakin sen, että tulen tulevassa tutkimustyössäni - joka käsittelee ruotsinkielistä vapaata sivistystyötä Suomessa - harkitsemaan uudelleen näkökulman valintaa. Opinto-keskukseni historiasta voisi nimittäin helposti kertoa enemmän eräiden voimallisten naisten panoksista sivistystyössä, unohtamatta kaikkia niitä lukemattomia naisia jotka ovat osallistuneet ja osallistuvat jatkossakin opintokerho-, kurssi- ja projekti-toimintaan. Vapaa sivistystyö on vapaata kansalaistoimintaa vasta sitten, kun tasa-arvo on toteutunut myös toiminnan meta-tasoilla, arvojen maailmassa.

Björn Wallén